

अंगीय प्रणाली

नेपालय सहभागितामूलक संविधान निर्माण

सफू-मा:

२

संवैधानिक संवाद केन्द्र
CENTRE FOR CONSTITUTIONAL DIALOGUE

संवैधानिक संवाद केन्द्र

प्रकाशक

संवैधानिक संवाद केन्द्र

न्हपांगु संस्करण- २०६५ साल

प्रतिलिपि अधिकार © संवैधानिक संवाद केन्द्र सर्वाधिकार सुरक्षित दु । सामग्रीया श्रोत कथं संवैधानिक संवाद केन्द्रयात् न्हयथना गैरब्यावसायिक प्रयोजनया लागि थुगू सफूया ब्वःत हाकनं पिकाय्गु वा भाय् हिइके फे । उगु हाकनं पिकाय्गु वा भाय् हिइकेगुया छगु प्रति संवैधानिक संवाद केन्द्रयात् वियमाली ।

साजसज्जा व मुद्रण

प्रिन्ट प्वाइन्ट पब्लिसिड, त्रिपुरेश्वर, ये ।

फोन : ४२४९६७४, ४२४९६७५

मेगु खँ सिइकेत वा थुगु सफूया लागिं क्वय् न्हयथनातगु थासय् स्वापु तैदिसँ :

संवैधानिक संवाद केन्द्र

स्वंगुगू तल्ला, अल्फा बेटा कम्प्लेक्स, न्हु वानेश्वर, ये

टेलिफोन नं. ९७७-१-४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाइट : www.ccd.org.np

संघीय प्रणाली

सफू-मा: २

संघीय प्रणाली	१
परिचय	१
सहकार्यया महत्व	२
कचवं ज्यंकेणु	३
संघीय राज्यया राजनैतिक अर्थतन्त्र	३
संघीय प्रणालीया पलिस्था	४
नेपालय् संघीयता	५
आधास्भूत सर्वैधानिक लेँ	६

संघीय प्रणाली

नेपाःया अन्तरिम संविधान २०६३ या घारा १५९ (१)कथं नेपाः छगू संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य जुइ धकाः घोषणा याःगु दुसां नेपाःया संघीयताया प्रकृति, संरचना व थुकी दैगु निकाययात कयाः ब्याक्कं खँ न्हयथनातःगु मदु । संविधानसभां थ्वः फुक्कं खंय् क्वःछिनाः न्हूगु संविधानय् दुथ्याकी ।

संघीयता धैगु क्वय् न्हयथनातकथं तातुनातःगु छगू राजनैतिक प्रणाली खः

- » राज्ययात समावेशी याय्गु ।
- » सरकारयात जनतालिसे सत्तिकेगु ।

विश्वय् नीन्यागुलिं मयाक देशं थीथीकथंया संघीय प्रणाली छ्यलाच्वंगु दु । थीथी महाव्दीपया चीधं व तःधंगु देशय् थ्वः प्रणाली नालाकैच्वंगु खनेदु ।^१

संघीयतां जक राज्य समावेशी जूगु वा सरकार जनतालिसे सतिनाच्वंगु दु धकाः वाःचाय्के फैमखु धैगु खँ थ्वीकेगु अतिकं आवश्यक । राज्यया संरचना न्हयथे जूसां तं थ्व आजु पूर्वकेत मानव अधिकार व सुशासनयात नाली ।

थःगु हे पहया संघीयता नालेगु ज्याय् नेपाःयात सहलह ब्याकेवीगु तातुनाः थ्व म्हसीका - सफुती आधारभूत विकल्पयात कयाः जः त्वलातःगु दु ।

परिचय

नेपालं संघीयता नालाकाय्गु क्वःछीधुंकुगु दु । संविधानसभां नेपाःयात राजागु संघीयता पायछि जुइ धैगु खँय् सल्लाहसाहुति यानाः क्वःछीमाःगु दु । थ्व हे भ्क्वलय् न्हापाया ज्ञान व मेगु संघीय प्रणालीया अनुभवं ज्याखेलेदइगु लँ लुइकेफै ।^२

१ अर्जेन्टिना, अस्ट्रेलिया, अस्ट्रिया, बेल्जियम, बोस्निया व हर्जगोभिना, ब्राजिल, क्यानाडा, कमोरोस, इथियोपिया, जर्मनी, भारत, मलेसिया, मेक्सिको, माइक्रोनेसिया, नाइजेरिया, पाकिस्तान, रुस, सेण्ट किट्स व नेभिस, स्वीट्जरल्याण्ड, युनाइटेड अरब इमिरेट्स, संयुक्त राज्य अमेरिका व भेनेजुयला । छुं देशे (दक्षिण अफ्रिका व सुडानय) संघीय प्रणाली जूसां कारणवस इमिसं थ्व खंय् धासा छयःगु खनेमदु । इराक व सुडान थजागु देश संघीय प्रणाली नालाकाय्गु लय् वनाच्वंगु दु ।

२ संघीयतायात कया नांजाम्ह च्वमि जर्ज एन्डरसनया सफू 'Federalism: An Introduction' (Oxford University Press, 2008) नेपाली भासं भाय् हिलाः संघीयताः एक परिचय' नामं यूएनडीपीं पिकाःगु दु ।

संघीय राज्यय् सार्वभौमसत्ता व विधायिकी शक्ति सवैधानिककथं केन्द्रीय/संघीय प्रशासकीय निकाय व देशया निश्चित लागा कःघाइगु संघीय थी थी राजनैतिक इकाया दथुइ ब्वथलातःगु दै । इमिगु अस्तित्व संघीय संविधानं क्वःछिनातइ, उजाःगु संघीय इकाईयात राज्य, लागा वा प्रान्त थजागु थीथी नामं म्हसीकी । इमित न्ह्याग्गु नामं म्हसीकूसां उकिया हे लिधंसाय् विकेन्द्रीकरणया स्तर धाःसा क्वःछिना तैमखु, उकियात क्वःछीगु ज्या संविधानय् हे जुइमाः ।

संघीय राज्यय् शक्ति ब्वथलेत ज्याखेलेदुगु प्रणाली छगू हे जक जुइमखु । थीथी संघीय राज्यय् मंकाः कथं दैगु विशेषता धाःसा यक्को दु । केन्द्रीकृत संघय् राज्य व प्रान्तीय सरकारया शक्ति तुलनात्मक रुपय् म्हो जुइसा विकेन्द्रीत संघय् क्वय्या तगिंया अधिकारयात तब्याका तइ । संघीयता एकात्मक राज्य प्रणाली स्वयां पानाच्वनी । थुगु प्रणाली थी थी उप - राष्ट्रिय संस्थां केन्द्रीय सरकारयाके अधिकार काइगुलिं इपिं केन्द्रया क्वय् लाइ । अप्पो धैथें संघय् संघीय इकाइ पूर्ण सार्वभौम जुइमखु, संघनापं कानूनीकथं व्यागः नं जुइफैमखु ।

सहकार्यया महत्व

संघीय संरचना धैगु मंकाः सरकार दुगु प्रणाली खः । थुगु प्रणालीया सफलता थुकियात व्याख्या याइगु नियमया स्पष्टता व थीथी साभेदारतय् दथुइ जुइगु सहमतिया तगिमय् लिधनाच्वनी । दैच्वंगु केन्द्रीय व स्थानीय सरकार, राज्यया मेमेगु निकाय, थी थी राजनैतिक दल व सामाजिक वा जातीय थीथी पुचः अभ्र सर्वसाधारणयातनापं तप्फा जुइक दुथ्याकूगु जुइमाः । संविधानं सरकारया थीथी तगिंया ज्या व अधिकारयात प्रत्याभूति याकी । संविधान संशोधन मयासे छुं नं हिले फैमखु ।

सामान्य नक्सां, छुं नं निश्चित लागाय् संविधानं अधिकार बियातःगु स्थिती संविधानं क्वय्या निकायलय् संघीय संस्था व संघीय कानूनया सर्वोच्चता दै धैगु खँय् स्पष्ट नक्सां न्हयथनातइ । उगु सर्वोच्चतायात संघीय इकाइया अधिकार व श्रोतया स्तरया प्रत्याभूति नापं पाय्छिकथं ज्वःलाका तइ । थुकियात संविधान संशोधन यानाःजक हीकेफै । गुलिगुलिं देशय् थी थी संघीय इकाइन थःगु हे संविधान नालाकैच्वंगु दै । थज्यागु संविधानं उगु इकाइया थी थी संस्थाया ज्याखँ नियमित जुया न्ह्याः मन्ह्याः स्वयगुया नापं संघीय संविधानं ब्यूगु अधिकारयात पूर्वकेगु ज्या नं याना च्वनी ।

संघीय तगिं व क्वय्या तगिं दथुइ अधिकार इनेगु खँ मुख्ययानाः देया विधायिकी व प्रशासनिक ज्यालिसे स्वापुदइ । संघीय इकाइया सरकारं संघया लागी वा उकिं संघीय कानूनयात ज्याय्

छयलाच्चनी । फुक्कं लागाया स्थानीय तगिमय् संघया थःगु हे ज्याय् छयलीगु संरचना मदैगुलिं थथे याइगु खः ।

विशेष यानाः देया मौद्रिक नीति, राष्ट्रिय सुरक्षा, परराष्ट्र नीति, अन्तरराष्ट्रिय व्यापार, अन्तराष्ट्रिय सन्धिया अनुमोदन व राष्ट्रिय स्तरया पूर्वाधारया योजना दय्केगु व विकासलिसें स्वाःगु मामिला केन्द्रीय सरकारया कानूनी अधिकारदुने लाइ । आधारभूत शिक्षा व स्वास्थ्य सेवा, कृषि, वातावरणीय संरक्षण, स्थानीय चुनाव, स्थानीय सुरक्षा व स्थानीय कर म्हय्गु सामान्यकथं संघीय इकाइया सरकारया कानूनी अधिकार वा प्रशासनदुने लाइ ।

गुबलें गुबलें, संघीय सरकारं छुं दापू (मापदण्ड) क्वछिनातःगु दै । क्वय्या सरकारं शिक्षा व स्वास्थ्य वा मेमेगु खँयात कयाः थःगु नीति दय्केगु भवलय् उगु दापू नाला कायमाली ।

गुल्सं-गुल्सं कानून दय्केमाःगु न्हुन्हुगु लागा खने दयावइ । अलय् थजाःगु खँय् संविधानय् स्पष्ट नक्सां न्हयथनातःगु दैमखु । थजाःगु खँय् गुगु तगिंया सरकारं कानून दय्केगु धैगु संविधानय् हे क्वःछिनातय्माः । कानूनी भाषां थुकियात अवशिष्ट अधिकार (Residual Power) धाइ । गुलि गुलिं देया संविधानं थज्यागु अधिकार केन्द्रीय सरकारयात वियातःगु दैसा गनंगनं देशया संविधानं थजागु अवशिष्ट अधिकार क्वय्या इकाइयात वियातःगु खनेदु ।

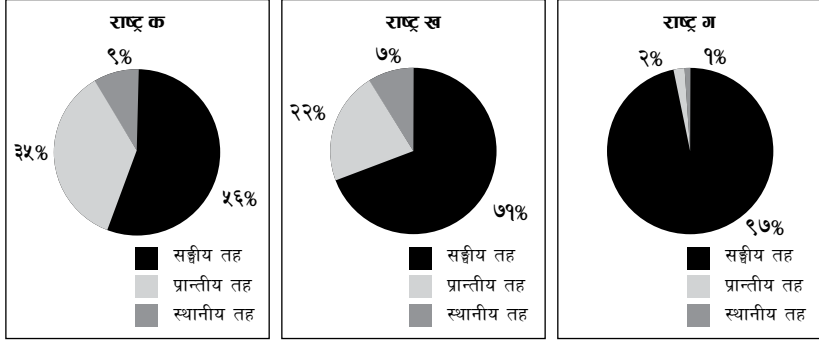
कचवं ज्यंकेगु

संघं दयकातःगु इकाइया अधिकारय् कानून दय्केगु ज्या लाइ मलाइ धैगु खँय् संघीय राज्यपतिकं कचवं ब्वलंगु दु । गुलिखेय् देशय् सवैधानिक अदालतं थजाःगु कचवं ज्यंकेगु याइ । मेमेगु देशय् थजाःगु कचवं ज्यंकेगु ज्याया भाला सर्वोच्च अदालतया जुइ । संघीय प्रणालीयात बांलाक न्ह्याकेत व्याक्क सरकारं अदालतया क्वछिनायात नाले हे माः ।

संघीय राज्यया राजनैतिक अर्थतन्त्र

संविधानय् क्वछिनातःगु थी थी ज्या सुथालाक छयलेत केन्द्रीय व स्थानीय तगिंया इकाइयात उतिंगयक श्रोत साधन पयानावीमाः धैगु न्हयज्ञां सामान्य नक्सां संघीय संविधानय् खनेदय्माः । संघीय इकाइया कर म्हय्त स्वायत्तताया धाँचा थीथी पहलं दयकातःगु दै । थीथी संघीय इकाइया दथुइ सामाजिक व आर्थिक विकासया स्तर सीदयक पाइगुलिं देयन्यंक उतिंगयगु आर्थिक व सामाजिक विकास याय्फ्यकेत गुलि गुलिं देशं वित्तीय संघीयता व वित्तीय विकेन्द्रीकरणया व्यवस्था यानातःगु दै ।

थीथी संघीय धाँचाय् सरकारया थीथी तगिनय् जुइगु श्रोत फ्यायगु ज्या सीदय्क पाय्फु ।

किया १ उपकेन्द्रीय सरकारया कर स्वायत्तता-स्वंगू संघीय देशय् मुक्कं कर राजस्वया प्रतिशतकथं उपकेन्द्रीय तगिनय् म्हःगु कर राजस्वया प्रतिशत (सन् २००२) : संघीय तगिं (हाकूगु ब्व), राज्य/लागा/प्रान्तीय तगिं (फिक्का रंग), स्थानीय तगिं ।

संघीय प्रणालीया पलिस्थथा

गुबलें गुबलें बहुजातीय, बहुभाषिक व बहुसांस्कृतिक देशय् विविधतायात नाला: कायगुया नापं राष्ट्रिय म्हसीका दय्केत संघीयता नालाका:गु खनेदु । गुलिगुलिं देशं थःगु लागा म्हसीकुगु पुचःयात बल्लाकेत नापं विविधता व समावेशिताया लागी थाय् दय्केगु भूवलय् संघीयता बाहेक मेमेगु लैपुइ शैक्षिक नीति, आर्थिक विकास, भाषा-नीति, सांस्कृतिक ज्याभवः, चुनाव प्रणालीया व्यवस्था, आरक्षण आदि सकारात्मक विभेद यक्को दु । संघीय प्रणालीं जक राज्ययात समावेशी याइ धैगु खँ मखु ।

नेपालय् संविधान सभाया चुनाव याकेगु व अन्तरिम संविधान - २०६३ पारित याकेगु तकया ज्याखँयात सरकारयात जनतानापं सतिकेगु इच्छां छुं भचा ग्वाकुगु खनेदु । थुकिं याना: थःत त्याकूपं जनताप्रति अप्ठः उत्तरदायी जुइत, सीमान्तीकृत थी थी पुचःयात बल्लाकेत व सार्वजनिक मामिलाय् ब्याक्कं विविधता दय्केत सरकारी अधिकारीतय्त ग्वहालि जुइफु ।

नेपाःया संघीय संरचनाया लागी क्वय्या तगिंया इकाइया व्याख्या यायगु भूवलय् संविधान मस्यौदा याईपिन्सं तःता खँय् ध्यान वीमाली । इमिसं जाति, भाय् व जातिगत पुचः, जनसंख्या,

भौगोलिक व सामाजिक - आर्थिक खाँया राजनैतिक/ऐतिहासिक सन्दर्भ व प्राकृतिक श्रोतय् ध्यान बीमाली ।

थी थीकथंया संघीय देशय् संघीय इकाइया आकार, ल्याः व अनुपात थी थीकथं जुइ । संविधानं क्वछिनातःगु ज्याभाला ज्याय् छयलेत क्वय्या तर्गिया इकाइलिसं गाक्क श्रोत साधन दय्माः । फुक्क संघीय राज्य बुलुहुँ बुलुहुँ संघीय इकाइया ल्याःचाः, आकार व सरकारया थीथी तर्गिं दथुया स्वापुती हिउपाः वःगु वाःचाय्की । बुद्धि गाकाः दय्कूगु संघीय प्रणालीं ब्याक्क प्रणालीदुने छुं भचा हिउपाः नाइक व सुथालाक्क नालाकाइ ।

नेपालय् अंघीयता

शदीनिसे नेपालय् एकात्मक व केन्द्रीकृत शासन याय्गु पह दयावैचंगु खः । आःतक देया आधारभूत संरचनाय् न्यथनेबहकथं हीकेगुली प्रजातान्त्रीकरणया ज्याखँ न्याकेफुगु खनेमदु । संघीय संरचना नाला कायवर्तिनी थ्व परम्परां सारभूत रूपय् व्यागलं लँ लीगु खनेदु ।

केन्द्रीय सरकारं परम्परांगत रूपय् ब्याक्कं देयात हे छगू इकाइकथं शासन याना वैचंगु खः । देशयात विकास लाग्ना, अंचल व जिल्लाय् ब्वथःसां थुपिं फुक्क केन्द्रीय सरकारया एकःति अधिकार लाग्नाय्दुने तैतःगु खनेदु । उगु इकाइनं स्वतन्त्र वा स्वायत्त हैसियत काःगु खनेमदु । लाग्ना व अंचल स्तरया चुनाव मयाकू । स्थानीय निकाययात कानूनी मान्यता दुगु निकायकथं नालातःसां इमि थःगु छुं हे अधिकार मदु । थ्व निकाययात केन्द्रं अधिकार प्रत्यायोजन याइ । अजागु अधिकार छुं नं सवैधानिक प्रत्याभूतिया लिधंसाय् उजागु निकाययात दयाचवनीमखु । केन्द्रीय सरकारं लाग्ना, अंचल व जिल्लाया अधिकार अप्वय्केगु, म्हो यानावीगु वा लिकयावी ।

अंघिधान अशां ज्यंकेमागु छुं छुं थुँ

- » संघीय इकाइया अधिकार व ज्या परिभाषित याय्माःगु,
- » सवैधानिक ज्या पूर्वकेत माःगु श्रोत साधन इकाइपतिकं दुगु खँ सुनिश्चित याय्माःगु,
- » देया सकल जनतायात मदय्कमगाःगु मानव अधिकार, स्वतन्त्रता व सुरक्षाया प्रत्याभूति व संरक्षण याय्फुगु संघीय संरचना दय्केमाःगु,
- » नेपालय् विविधतां जाःगु सामाजिक-साँस्कृतिक पृष्ठभूमिया लिधंसाय् संघीय संरचना दय्केमाःगु,
- » संघीय तर्गिं व क्वय्या इकाइ निगुलिसं सीमान्तीकृत पुचःयात दुथ्याकेगु ज्या अप्वय्केत संघीय संरचना दय्केमाःगु,

- » आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित व मिसातयुगु अधिकारया प्रत्याभूति दयमागु,
- » म्हो ल्याखय् दुपिं आदिवासी जनजाति पुचः (म्हो ल्याखय् दुपिनि दुने नं अभ् म्हो ल्याःचाः दुपिनि) अधिकार संरक्षण याय्माःगु,
- » संघीय संरचनाय् सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनया पायछीगु दसु क्वःछीमाःगु,
- » राष्ट्रिय स्तरय् संघीय इकाइया दृष्टिकोण प्रतिनिधित्व याकेत संघीय विधायिकाय् च्वय्या सदननापं दुगु निगू सदनया प्रणाली पलिस्था याय्त विचाः याय्माःगु,
- » सवैधानिक कचवं जाँच याय्त स्वतन्त्र, सक्षम व सुथालाःगु न्यायिक संयन्त्र पलिस्था याय्माःगु,
- » अन्तर-सरकारी स्वापु, उकियात ज्याय् छयलेगु प्रक्रिया व अन्तर-निकाय अङ्गय् ग्वहालि याय्गु खँय विचाः याय्माःगु ।

आधारभूत अवैधानिक लँ

संघीय संरचनाया छुं आधारभूत वैकल्पिक लँ थन न्हयव्वयातःगु दु तर थुपिं उलि ताहा नं मजु थवंथवय् पा नं मपाः । नेपालं लिपा वयाः फुक्कं सान्दर्भिक विषयवस्तु लुमंकाः छगू मिश्रित प्रणाली नालाकाय्माली ।

संघीय प्रणाली ई लिसेलिसे परिपक्व जुयावं वनी । नेपाःयाके संघीय परम्पराया छुं अनुभव मदु, अलय् थ्व अभ् नं लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीया लागी क्षमता थकायगु भ्क्वलय् दु । थथे जूगुलिं संघीय संरचना नालाः काय्धुंकाः ज्यंकेमाःगु खँ स्वाभाविक रुपय् न्हयःने वइ । दकलय् न्हापां ला थी थी खँयात कयाः क्वछीगु व ज्याय् छयलेवलय् खने दय्फुगु उतिमय्यंगु स्थिति, जातीय अधिकार फ्वनाच्चरिपिं पुचःया दथुइ असमभ्कदारी, विभाजन व विखण्डनया सः मू हाथ्या जुइफु ।

संघीय प्रणालीयात सफल नक्सां न्हयाकेगु लिधंसा लोकतन्त्र, विधिया शासन व मानव अधिकार खः धका थुइकेगु सकसिया लागीं महत्वपूर्ण खः ।

क) शक्ति इनेगु खँ

लँपु	वांलागु खँ	हाध्या
१) बल्लागु केन्द्रीय सरकार	<ul style="list-style-type: none"> » अ:पुक क्व:छीगु प्रकिया, » केन्द्र फुक्क निकाययात उतिग्यंक व्यवहार / संरक्षण बीफैगु, » निकाययात सदां केन्द्रीय ग्वहालि, » मा:कथं विकास क्रियाकलापया ज्याभ्व: अर्भं अप्व: शक्ति वीफैगु, » विखण्डन विरुद्ध संरक्षण । 	<ul style="list-style-type: none"> » केन्द्रीय सरकार हस्तक्षेप याय् फैगुलिं क्वय्या इकाई ग्याय् मालीगु, » पहिचानया अतृप्त कामनां याना: पुच: पुच: दथुइ न्हुगु कचवं पिदने फु , » सरकार जनतालिसे तापाइगु ज्या न्ह्याव्वंय् जुइफु ।
२) क्वय् तंगिया बल्लागु सरकार	<ul style="list-style-type: none"> » म्हसीकाया इच्छा पूवनीगु, » थ: मतदाताप्रति स्थानीय सरकारया आपा: ज्याखँ, » सरकार जनतालिसें तसक सतीगु । 	<ul style="list-style-type: none"> » स्थानीय आभिजात्य वर्ग दयाव:लिसें इकाइदुने दुपिं म्हो जक दुपिं मनूत घाप च्वने मालेफु, » लागा / प्रान्त्य् कानून / मापदण्डयात उतिग्यंक छयले मफैगु ।
३) ग्वहाली दैगु संघीयता	<ul style="list-style-type: none"> » केन्द्र व इकाइ सरकार दथुइ तार्तक थवंथ:या ज्या, » मंका: ग्वसा: वा विकासया ज्याखँ न्ह्याकेफु, » केन्द्रया ग्वहालि सदा दैगु । 	<ul style="list-style-type: none"> » केन्द्रीय सरकारया शक्ति अप्वय्का यंकेंगु इच्छा, » मेपिके व:का:वनेगु स्थिति अप्वय् फैगु सम्भावना ।
४) क्वय्या इकाइयात उतिग्यंक अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> » उतिग्यंक स्वशासन व स्वायत्तताया अधिकार, » ऐतिहासिक वा सामाजिक पृष्ठभूमिया लिधंसाय गुगुं नं इकाइयात थजीक्वजी मयाइगु » उतिग्यंगु अधिकार । 	<ul style="list-style-type: none"> » आर्थिक व सामाजिक स्थिति व:मलागु, विकास मजुगु तातापा:गु लागाय् अर्भं उव्व: भार लाय्फैगु ।
५) क्वय्या इकाइयात थी थी अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> » इकाइयात इमिगु स्थिति, आवश्यकता व सहमतिया लिधंसाय् शक्ति वीगु वा ब्वथलावीगु, » योग्यता व क्षमताया इज्जत तयगु । 	<ul style="list-style-type: none"> » केन्द्रीय सरकार गाक्क बल्लाना वनेफैगु, » राजनैतिक शक्ति म्हो जुगु थी थी प्रान्तं केन्द्रलिसे समान स्तरयं खँ ल्हाय् मफैगु ।

ख) जाति, भूगोल व श्रोत साधन सम्बन्धी मुद्दा

लंपु	वांलागु खँ	हाथ्या
१) जाति, भाय, धर्म, संस्कृति वा पहिचानया लिधंसाय संघीयता	<ul style="list-style-type: none"> » फुक्क जातजाति, भाय, धर्म व संस्कृतिया म्हसीकायात हनाबना, » म्हो ल्याखय दुपिन्त वहिस्कृत व सीमान्तीकृत मयाइग, » स्थानीय श्रोत-साधनय स्थानीय जनताया अधिकार । 	<ul style="list-style-type: none"> » साम्प्रदायिक विरोध जुइफैगु स्थिति, » ब्यागलं च्वनेगु मागलिसे देश कुचादलेफैगु खतरा, » इकाइ दुनेया अल्पसंख्यकतय दथुइ असन्तुष्टि वयफैगु ।
२) भौगोलिक निश्चितता, आर्थिक विकासया सम्भावना तथा प्राकृतिक श्रोतयात इनेगुली आधारित	<ul style="list-style-type: none"> » स्थानीय श्रोतय स्थानीय जनताया अधिकार अप्वयके फैगु, » यक्व आर्थिक विकास यायफैगु » दैच्वंगु संरचनाया निरन्तरता । 	<ul style="list-style-type: none"> » एकाइया दथुइ श्रोत साधनया थथ्याःक्वथ्यालं यानाः असमानता अझ अप्वयके फैगु, » अल्पसंख्यकत वहिष्कृत जुइगु व ल्यूने लायफैगु, » जातीय/भाषिक म्हसीकाया खँयात ज्यके मफैगु ।
३) लंपु (१) व (२) यात छ्यायफ्वाय यायगु	<ul style="list-style-type: none"> » जातीय व थःगु म्हसीकायात मुद्दा दयकाच्वंगु पुचःपुचःयु आकांक्षा वः सामाजिक आर्थिक यथार्थ स्थिति व सीमाया दथुइ सन्तुलन दयकेगु । 	<ul style="list-style-type: none"> » गुगुं नं पुचःयात व्यागलं मतसे वा गुगुं नं अव्यवहारिक राज्य संरचना मदयकुसे हे पाय्छिकथं उतिंगंयक स्वयगु ।

सफू-माःया खंय्

संविधानसभाया दुजःत व थ्व खंय् च्यूताः तइपिन्त संविधान च्वय्गु ज्यालिसे स्वापूदूगु आधारभूत खँ थुइकेवीगु हे थ्व सफूमाःया तातुना खः । थ्व पिथना संवैधानिक लिच्चःयात बिस्कं पूर्वानुमान याइगु अवधारणा-पौ वा न्ह्यपौ मखु । थ्व सफूमाः यूएनडीपीया 'नेपालय् सहभागितामूलक संविधान दय्केत ग्वहालि' (एसपीसीवीएन) परियोजनाया ग्वसालय् नेपाःमि व अन्तराष्ट्रिय संविधानविद्पिनिगु मंकाः कुतःया लिच्चः खः ।

थ्व सफूमाः सुथां लाकेत थःगु प्रतिक्रिया व टिप्पणी बियादीत विशेष इनाप दु । फयांफति आपाः सुसूचित, प्रतिबद्ध व रचनात्मक सहलहयात तिवः वीगु खँ पितवीफःसा थ्व पिथनाया तातुना पूवनी । ब्वमिपिनिगु थी थी रचनात्मक टिप्पणीया लिधंसाय् थ्व सफूयात भिंकाः न्हुगु संस्करणया नापनापं मेमेगु सफू नं पिथने फु ।

थ्व सफू-माःयात नेपाःया मू मू भाषाय् हीकेगु भवलय् तःजिक गुणस्तरं भय्वीकेत सम्बन्धित भाय् ल्हाइपिसं थुइगु पाय्छि खंय्ग्वः छय्लेगु फक्व कुतः जूगु दु । खंय्ग्वःया ल्वःगु व पाय्छि छय्लाबुलायात कयाः सम्बन्धित भाय् ल्हाइपिनिदथुइ लिपा लिपा सहलह जुइगु भलसा काय् । संवैधानिक संवाद केन्द्रया तातुना अजाःगु सहलहया पूर्वानुमान याय्गु मखसे थी थी भासय् ग्वहाली ज्वलं पिथनाः थुगु कुतःया समावेशिता व पहुँच अप्वय्केगु खः ।

संविधान च्चयेगु ज्यालिसे स्वापू दूगु थी थी विषयवस्तुयात कया: संवैधानिक संवाद केन्द्रं पिथनेत्यंगु ब्वनेज्वलंया छब्व थ्व सफू खः ।

सभासदत व थ्व खँय् च्यूता: तइपिन्त मू मू संवैधानिक अवधारणा व मुद्राया सन्दर्भय् प्रतिबद्ध जुइकेगु थ्व पिथनामा:या तातुना खः । नेपाली, मैथिली, भोजपुरी, थारु, मगः, तामाङ्ग, नेवा: थजा:गु नेपा:या मू मू भाय्या नापं अङ्ग्रेजी भासं नं थ्व सफूमा: पिथनेगु ग्वसा: दु । ब्वनेज्वलंनापं न्यनेज्वलं (क्यासेट, डीभीडी) नं पिदंगु दु, अलय् थुंकियात अनलाइनय् नं तयात:गु दु ।

न्हापांखुसी थ्व पिथनाय् दुथ्याइगु विषयवस्तु थथे खः - देय् व धर्म, सङ्घीय प्रणाली, संविधानय् मानव अधिकार, आदिवासी जनजातिया अधिकार, अल्पसङ्ख्यकतयगु अधिकार, सरकारया थी थी प्रणाली, स्वतन्त्र न्यायपालिका, विविधता व सामाजिक समावेशीकरण, स्थानीय स्वशासन व सहभागितामूलक संविधान दयकेगु प्रक्रिया ।

संवैधानिक संवाद केन्द्र

स्वंगुगु तँ, अल्फा बेटा कम्प्लेक्स, न्हु बानेश्वर, येँ

टेलिफोन नं. ९७७-१-४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाइट : www.ccd.org.np

